

מצבם של נחלי יהודה ושומרון ומי התהום

מצבם של נחלי יהודה ושומרון רע - תוצאה של הזרמה לסביבה של שפכים וקולחים באיכות נמוכה מהישובים הפלשתינים, ההתנחלויות ומחנות צה"ל, שלחלק גדול מהם אין מערכות לטיפול בשפכים. חלק מהשפכים זורמים לכיוון הקו הירוק, וגורמים לזיהום נחלים, לזיהום הים, לסגירת חופים לרחצה, למפגעים בריאותיים קשים ולסכנה להתפרצות מחלות. השפכים שאינם זורמים לנחלים, למעשה רובם של השפכים, מחלחלים למי התהום ומזהמים את אקוויפר ההר, ממקורות המים המרכזיים של ישראל, ממנו שותים כולם – ישראלים ופלשתינים.

בשנים הקרובות כמויות השפכים והקולחים צפויות לגדול בעקבות תוכניות להקמת מערכות ביוב בישובים הפלשתינים, שכיום ברובם מזרימים את שפכיהם לבורות ספיגה, ובעקבות הגידול המתמיד באוכלוסיית ההתנחלויות והקמת התנחלויות חדשות - למרות שאין להן שום פתרון ביוב. לא רק זאת, מתקני הטיפול **ברובן המכריע של ההתנחלויות – באם הם קיימים, אינם תואמים את נפח השפכים, והקולחים המופקים הם ברמה נמוכה ומוזרמים לסביבה.**

על רשות המים והמינהל האזרחי להפסיק עם עצימת העיניים, ולהפנים את העובדה שכל השפכים שמיוצרים מעבר לקו הירוק, זורמים לנחלים שהם חוצי הגבולות או מחלחלים למי התהום. במקום להמשיך ולהקים פתרונות נקודתיים וארעיים, או להתעלם מהצורך בפתרון ביוב, יש לתכנן תוכנית כוללת להקמת מערכות אזוריות שיזרימו את הקולחים לשימוש חקלאי באזורי הביקוש בתוך הקו הירוק או בבקעת הירדן, ולהפסיק את הזרמתם לנחלים לסביבה. במקביל יש להמשיך ולעודד את הפלשתינים לטפל בשפכיהם במקור, באמצעות הקמת מט"שים אזוריים, במימון המדינות התורמות, ואף להשתמש בקולחים להשקיה חקלאית - היכן שאפשר. הדברים אמורים במיוחד בעידן של משבר אקלים שבו כמויות הגשם רק ילכו ויתמעטו ולכל טיפה של מים תהיה חשיבות עצומה.

להלן רשימה חלקית של ההתנחלויות שמזהמות את הנחלים ואת מי התהום:

ישובי ה"גבעות" וה"חוות" הלא מוסדרות: "אביגיל", "חוות מעון", "אשתמוע", "חוות גלעד", "מעוז צבי" ועוד - השפכים אינם מטופלים, מוזרמים בצורתם הגולמית, ומזהמים את הסביבה.

קדומים והבסיס הצבאי הסמוך: השפכים זורמים ללא כל טיפול לאגן נחל תאנים ומחלחלים לאקוויפר ההר, שהוא מקור המים הטבעי המרכזי של ישראל והרש"פ.

ברקן, ברוכים ועלי זהב, פדואל: מזרימים ביוב גולמי (ברקן - קולחים באיכות גרועה) לנחל סוסי שבאגן נחל ירקון. המים מחלחלים לאקוויפר. עובדה זו אינה מפריעה לממשל הצבאי להעניק היתרים להרחבת היישובים.

אבני חפץ – השפכים מוזרמים ללא כל טיפול ולמרות זאת היישוב בונה שכונה חדשה גדולה.

בית חגי – אין טיפול.

אריאל: ההתנחלות החמישית בגודלה ביהודה ושומרון, המונה למעלה מ-20 אלף תושבים, מחוברת למט"ש קטן הפועל בטכנולוגיה מיושנת שאינו תואם את גודל האוכלוסייה. השפכים גולשים לנחל רבה ולאגן ולנחל שילה, שהוא אחד מיובלי הירקון וגורמים לזיהום הנחל. כל השפכים מגיעים בסופו של דבר למי התהום.
בסיס צבאי ליד עותניאל: כל השפכים זורמים לסביבה.

שפכי ישובים פלשתיניים

קלקיליה – חלק מהשפכים זורמים בתעלה, מתחת לגדר ההפרדה, לנחל סיר ומשם לירקון, שעבר במהלך השנים תהליכי שיקום ממושכים. הסיבה להזרמה היא צינור שיש להחליפו - פרוצדורה פשוטה שהמנהל האזרחי מעכב מזה זמן רב בשל סיבות שונות. השפכים גורמים לא אחת לסגירת נחל הירקון לשייט ולזיהום חופי תל אביב. בעקבות פניות רבות של "צלול" וגורמים אחרים, בנתה רשות המים "משאבת קיץ" שתופסת את השפכים ומזרימה אותם למט"ש דרום שרון מזרחי. עם בוא הגשמים, ומחשש לכניסת שפכים מהולים בנגר למט"ש, השפכים יחזרו לנחל ולחופי תל אביב.

רמאללה – השפכים זורמים בנחל מודיעין ומגיעים עד למודיעין עילית וגורמים למפגע סביבתי ותברואי קשה. המינהל האזרחי מבטיח מזה שנים שיפרסם מכרז להקמת לצינור שיוביל את השפכים למט"ש שורק (מטפל בשפכי ירושלים) – המכרז טרם פורסם.

שכם וטול כרם – קולחים לאחר טיפול במט"ש שכם ושפכים נוספים מישובי האזור, זורמים לנחל שכם ומשם לנחל אלכסנדר ולחופי בית ינאי ומכמורת. לפני 22 שנה הקימה המדינה מתקן חירום לטיפול בשפכים, לשלוש שנים, שלאחריו תקים מט"ש קבוע, אך המתקן טרם הוקם. התוצאה היא קולחים באיכות נמוכה מאוד מוזרמים לנחל אלכסנדר. רשות המים התחייבה לפרסם מכרז להקמת המט"ש בקיץ 2023. לפי שעה המכרז לא פורסם. חשוב לציין שהמדינה מקזזת מהפלשתינים את עלות הטיפול בשפכים למרות שהטיפול במתקן החירום הוא חלקי בלבד. על המדינה לקיים את הבטחתה לבג"ץ לפרסם את המכרז למט"ש ולמנוע בכך את המשך זיהום הנחל.

ללא צעדים משמעותיים, הדורשים הקצאת משאבים, כפי שנעשה בנחל קדרון, בנחל חברון ואולי יעשה גם בנחל אלכסנדר - מצב הנחלים ומי התהום רק ילך ויחמיר והאיום הבריאותי ילך ויחמיר.